

Технологічна цивілізація, у якій ми живемо, вимагає постійного осмислення співвідношення між технікою та культурою. Надмірна орієнтація на ефективність і продуктивність може призвести до знецінення гуманістичних принципів. Водночас саме техніка створює можливості для розширення людського потенціалу, покращення якості життя та сталого розвитку суспільства.

Техніка в сучасному світі постає не лише як практичний засіб, а як складна соціокультурна система, що визначає ритм і характер цивілізаційного розвитку. Її філософське осмислення допомагає не просто оцінити наслідки технологічного прогресу, а й сформулювати відповідальне ставлення до майбутнього людства у взаємодії з технічним світом.

Джерела та література

1.Список використаних джерел New Perspectives on Technology, Values, and Ethics: Theoretical and Practical / ed. W. J. González. – Cham: Springer International Publishing, 2015. – (Boston Studies in the Philosophy and History of Science; 315). – DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-21870-0>

2.Yao, Xiaoli, Radkevich, Tetyana O., Charkina, Tetyana Y. Marginalization of Man in Technical Civilization // Anthropological Measurements of Philosophical Research. – 2023. – № 27. – С. 1–15. – DOI: <https://doi.org/10.15802/ampr.v0i27.333987>

3. Philosophy of Technology // Stanford Encyclopedia of Philosophy. – Fall 2025 Edition / ed. by E. N. Zalta. – Stanford University, 2023. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/fall2025/entries/technology/>

Секція 2. ІСТОРІЯ НАУКИ І ТЕХНІКИ

УДК 001(477):929-055.2"19"

Ліда Крижанівська; Марта Похонська; Оксана Потіха, к.іст.н., доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВНЕСОК ЖІНОК-ВЧЕНИХ У РОЗВИТОК НАУКИ І ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ РАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

Анотація. Досліджено внесок жінок-вчених у розвиток науки і техніки в Україні радянського періоду. Проаналізовано політику радянської влади щодо участі жінок у науковій діяльності. Висвітлено біографії та наукові здобутки видатних українських жінок-науковиць у галузях математики, астрономії, ботаніки. Показано, що попри ідеологічні декларації про рівноправність, жінки-учені стикалися з численними перешкодами на шляху до професійної самореалізації, включаючи політичні репресії та гендерні стереотипи.

Ключові слова: жінки-вчені, Україна, радянська доба, наука і техніка.

Lida Kryzhanivska; Marta Pokhonska; Oksana Potikha, Ph.D., Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluy National Technical University, Ukraine

CONTRIBUTION OF WOMEN SCIENTISTS TO THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND TECHNOLOGY IN UKRAINE IN THE SOVIET ERA

Тема участі жінок у науковому житті України радянської доби є надзвичайно важливою, але недостатньо вивченою сторінкою історії вітчизняної науки. Радянська влада декларувала рівноправність жінок та чоловіків, залучала жінок до освіти та професійної діяльності, що дозволило багатьом талановитим дослідницям реалізувати свій потенціал. Проте на практиці жінки-науковці часто стикалися з упередженнями, обмеженнями кар'єрного зростання та політичними репресіями.

За сучасними дослідженнями, в Україні частка жінок у науці становить близько 46%, що майже вдвічі більше, ніж у середньому у світі (30% згідно з даними ЮНЕСКО) [1]. Ця традиція мала місце в радянський період нашої історії, коли українські вчені-жінки робили вагомий внесок у розвиток математики, фізики, біології, астрономії та інших галузей знання. Нині надзвичайно важливим є дослідити внесок жінок-вчених у розвиток науки і техніки в Україні радянської доби, проаналізувати умови їхньої наукової діяльності та висвітлити здобутки видатних представниць української науки.

Прихід до влади більшовиків у 1917 р. супроводжувався змінами зміни в становищі жінок. Радянська влада проголосила рівноправність жінок і чоловіків, надала жінкам виборче право, доступ до освіти та професійної діяльності. У 1920-1930-х рр. в СРСР жінки активно залучалися до освіти, виробництва, наукової діяльності. Проте, радянська емансипація мала специфічний характер і часто супроводжувалася ідеологічним тиском та політичними репресіями щодо жінок-науковиць.

Особливе місце серед українських вчених-жінок радянського періоду належить Катерині Ющенко (1919-2001) – піонерці програмування не лише в Україні, але й у всьому світі. Ще в шкільні роки Катерина виявила неабиякий талант до математики. Після закінчення Київського університету у 1942 р. почала працювати інженером-дослідником. Невдовзі вона стала однією з перших програмістів в СРСР, працюючи на першій континентальній європейській ЕОМ – МЕОМ (Мала електронно-обчислювальна машина). Найбільш значущим досягненням К. Ющенко стала розробка у 1955 р. Адресної мови програмування – однієї з перших у світі високорівневих мов програмування [3; 4]. Ця мова була створена для комп'ютера «Київ» і містила революційні для свого часу концепції, зокрема вказівники (pointers), які в європейських країнах були впроваджені лише у 1960-х рр. [3]. Перші в світі програми обробки зображень і розпізнавання образів теж були написані київськими програмістами на Адресній мові наприкінці 1950-х років, із застосуванням методів, які нині називають «машинним навчанням» [3; 4]. Катерина Ющенко стала першою в СРСР докторкою фізико-математичних наук за роботи з програмування (1965), професоркою (1970), член-кореспонденткою НАН України. Вона створила школу теоретичного програмування в СРСР. Її науковий доробок налічує понад 200 праць, частина з яких була перекладена за кордоном [2; 3].

Видатною українською науковицею у галузі астрономії стала Олена Казимирчак-Полонська (1902-1992), яка зробила значний внесок у дослідження комет та астероїдів. Вона навчалася у Львівському університеті, а згодом почала працювати в Астрономічній обсерваторії Варшавського університету. Доля Олени була складною і трагічною. Під час Другої світової війни загинув її чоловік, невдовзі помер син, а саму Олену заарештували та ув'язнили за нібито «шпигунську діяльність» під час радянської кампанії боротьби з «ворогами народу» [4]. Після звільнення продовжила наукову діяльність в Одесі. Попри життєві труднощі та репресії, О. Казимирчак-Полонська зробила вагомий внесок у розвиток української астрономії, досліджуючи природу комет та їхні орбіти.

Серед українських вчених-жінок радянського періоду варто згадати Наталію Осадчу-Янату (1891-1982), яка зосередила свої дослідження на двох основних темах: ботанічній термінології та лікарських рослинах [4]. Після закінчення Київських вищих жіночих курсів, вона стала співробітницею ботанічної секції Наукового товариства ім. Т. Шевченка (НТШ), друкувала наукові публікації в періодичних виданнях та брала участь у перекладі українською мовою книжок і статей з ботаніки. Досліджуючи флору України, Наталія займалася ботанічною термінологією та номенклатурою, співпрацювала над створенням 15-ти термінологічних словників, зокрема «Словника української ботанічної номенклатури». Н. Осадча-Яната досліджувала лікувальні властивості рослин, особливості народної медицини та збирала народні знання про рослини. Після репресій проти чоловіка-науковця, після Другої світової війни вона емігрувала до Німеччини, потім до США, де продовжувала свою наукову та громадську діяльність. Наталя Осадча-Яната стала видатною науковицею ХХ ст., присвятила

своє життя науці, зробивши вагомий внесок у розвиток ботаніки, фітотерапії та ботанічної термінології.

Попри офіційну політику емансипації, жінки-науковці в радянській Україні стикалися з численними викликами, їх не оминали політичні репресії влади. Незважаючи на офіційну рівноправність, у науці зберігалися гендерні стереотипи, тому жінкам доводилося докладати значно більше зусиль, аніж чоловікам, щоб довести свою професійну компетентність. Історія жінок-науковиць – це не просто історія досягнень, а історія спротиву та боротьби.

Не зважаючи на усі тогочасні виклики, внесок українських вчених-жінок радянського періоду в розвиток науки і техніки є безперечним. Катерина Ющенко створила одну з перших у світі високорівневих мов програмування і заклала основи теоретичного програмування в СРСР. Наталя Осадча-Яната присвятила своє життя дослідженням у сфері ботаніки та фітотерапії, Олена Казимирчак-Полонська внесла вагомий вклад у дослідження астрономії.

Сучасна Україна продовжує цю традицію. Серед найвидатніших сучасних українських науковиць – Марина Вязовська, яка у 2022 р. стала другою жінкою в історії, що отримала престижну Медаль Філдса за розв'язання задачі про пакування куль у восьмивимірному просторі [5]. Онука Катерини Ющенко – теж Катерина Ющенко – нині відома серед математиків світу [6], що демонструє наступність поколінь жінок-науковиць. Традиція участі жінок у науці дозволила Україні досягти показника 46% жінок серед науковців – майже вдвічі більше, ніж у середньому у світі. Це свідчить про те, що попри всі складнощі та суперечності радянської системи, участь жінок у науці мала позитивні довгострокові наслідки. Внесок жінок-вчених у розвиток науки і техніки в Україні радянської доби є значним і багатограним. Українські науковиці зробили великий внесок у розвиток математики, програмування, астрономії, ботаніки та інших галузей знання.

Радянська політика емансипації, незважаючи на свої суперечності та обмеження, створила умови для залучення жінок до наукової діяльності. Проте жінки-науковці стикалися з численними перешкодами: політичними репресіями, гендерними стереотипами, обмеженням доступу до керівних посад.

Спадщина українських вчених-жінок радянського періоду є вагомою. Вони не лише зробили видатні наукові відкриття, але й створювали школи, готували покоління учнів, заклали традицію активної участі жінок у науці. Сучасна Україна, де 46% науковців – жінки, продовжує цю традицію, демонструючи, що внесок вчених-жінок радянської доби мав довгостроковий позитивний вплив на розвиток вітчизняної науки. Подальші дослідження мають бути спрямовані на більш детальне вивчення біографій та наукового доробку українських вчених-жінок радянського періоду, аналіз механізмів, які сприяли або перешкоджали їхній науковій кар'єрі.

Джерела та література

1. Жінки в науці. 11 українок, відкриття яких змінили світ. Рубрика. 2022. 18 жовтня. URL: <https://rubryka.com/article/ukrainian-women-in-science/> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Створила одну з перших у світі високорівневих мов програмування. Історія української науковиці Катерини Ющенко. DOU. 2022. 7 лютого. URL: <https://dou.ua/lenta/interviews/about-kateryna-yushchenko/> (дата звернення: 06.11.2025).
3. Катерина Ющенко: історія авторки «Адресної мови програмування». Університетське Слово. 2021. 12 лютого. URL: <https://us.bdpu.org.ua/kateryna-yushchenko-istoriia-avtorky-adresnoi-movy-prohramuvannia.html> (дата звернення: 06.11.2025).
4. 5 видатних українських жінок-учених. Elle. 2023. 30 травня. URL: <https://elle.ua/ludi/novosty/5-vidatnih-ukrainskih-zhnok-uchenih/> (дата звернення: 06.11.2025).
5. 6 жінок-науковиць, які змінили хід історії. URL: <https://osvitoria.media/news/6-zhinok-naukovtsiv-yaki-zminyly-hid-istoriyi/>

6. Катерина Ющенко – вітчизняний піонер програмування. URL:
<https://victorpolyanko.wordpress.com/>

Секція 3. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

UDC: 159.9:331.5

Damian Badzmirowski, M.A. in Psychology, M.Sc. in Psychotraumatology

Centrum Badań Rynkowych i Społecznych, Poland

Piotr Kardasz, Prof., Dr hab.

University College of Professional Education (WSKZ), Poland

HIGH SELF-ESTEEM AS A DRIVER OF JOB-SEEKING BEHAVIOR DURING THE EMPLOYEE NOTICE PERIOD

Abstract. *This article analyzes the theoretical foundations and empirical findings concerning employees' engagement in job-seeking activities during their notice period. Based on our own empirical study, we conclude that employees with high self-esteem constitute the largest group of individuals reviewing job offers during the notice period, as well as those most actively engaging in job interviews with prospective employers. With knowledge about employees, HR departments can counteract the negative effects of employee layoffs.*

Keywords: self-esteem, job search, reviewing job offers.

Даміан Бадзміровскі, М.А. з психології, М.Сс. з психотравматології

Центр ринкових та соціальних досліджень, Польща

Пйотр Кардаш, проф. д-р габ.

Університетський коледж професійної освіти (WSKZ), Польща

ВИСОКА САМООЦІНКА ЯК РУШІЙНА СИЛА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА У ПОШУКУ РОБОТИ ПРОТЯГОМ ПЕРІОДУ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ

Theoretical Background. Self-esteem constitutes a central construct in personality and social psychology, referring to an individual's overall evaluation of their self-worth (Rosenberg, 1965). It encompasses both a cognitive component—beliefs about oneself—and an affective one, involving feelings of acceptance or disapproval toward the self (Mruk, 2006). Self-esteem is a relatively stable attitude that influences motivation, behavior, and psychological well-being (Baumeister et al., 2003). It performs an adaptive function by regulating behavior in ways that help maintain a positive self-image. According to the sociometer theory (Leary & Baumeister, 2000), self-esteem reflects perceived social acceptance and serves as an indicator of the quality of one's relationships with others.

Research indicates that high self-esteem correlates with psychological well-being, optimism, and a sense of agency (Orth & Robins, 2014), whereas low self-esteem is associated with symptoms of depression and anxiety (Sowislo & Orth, 2013). Contemporary approaches (Kernis, 2003) emphasize the importance of self-esteem stability and its dependence on the social context. Stable self-esteem supports mental health, while unstable self-esteem increases susceptibility to negative emotions and defensive reactions.

In the context of job search behavior, three theoretical frameworks are of particular relevance: the Theory of Planned Behavior (Ajzen, 1991), Self-Determination Theory (Deci & Ryan, 2000), and the Social Cognitive Career Theory (Lent, Brown & Hackett, 1994). All emphasize the role of intention, motivation, and self-efficacy in job-seeking behaviors. Job search strategies can be categorized as active, passive, and opportunistic (Kanfer, Wanberg & Kantrowitz, 2001; Nikolaou, 2014). Active strategies—such as networking and targeted applications—are generally the most